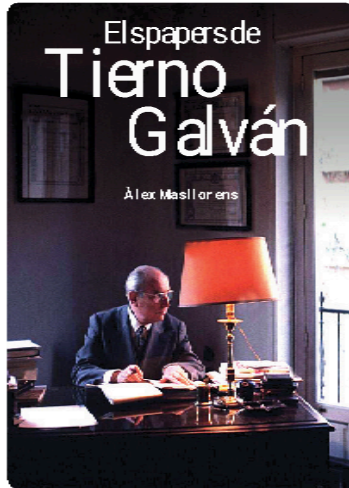

Ajuntament
de Barcelona

La rivalitat Madrid-Barcelona
dels primers ajuntaments democràtics

ELS PAPERS DE TIERNO GALVÁN LOS PAPELES DE TIERNO GALVÁN

La rivalitat Madrid-Barcelona dels primers ajuntaments
democràtics

Autor: Àlex Masllorens

Títol publicat en castellà i català

» L'Ajuntament de Barcelona i la Fundació Catalunya Europa publiquen *Els papers de Tierno Galván. La rivalitat Madrid-Barcelona dels primers ajuntaments democràtics*, d'Àlex Masllorens. Es tracta d'una aproximació a la personalitat de l'exalcalde de Madrid, a la llum de la documentació personal que el seu fill va dipositar a la Biblioteca Pública Arús de Barcelona

» El llibre té la voluntat de recuperar la figura de qui va ser considerat el millor alcalde de Madrid, amb tots els clarobscurs que el van envoltar, sense caure en cap cas en l'hagiografia, i evitant igualment algunes crítiques basades en prejudicis

» D'altra banda, constata com els primers alcaldes democràtics de Madrid i de Barcelona van haver d'unir esforços per afrontar i superar la catastròfica situació econòmica en què van trobar-se les arques municipals quan van prendre possessió dels càrrecs, després de les primeres eleccions municipals

» Com a documents complementaris, el llibre inclou el primer discurs de l'alcalde de Madrid Enrique Tierno Galván, del 19 d'abril de 1979, així com els discursos de presa de possessió dels dos alcaldes de Barcelona amb qui va coincidir, Narcís Serra i Pasqual Maragall

» Amb motiu de la publicació, el dimecres 29 de gener, a les 18.30 h tindrà lloc la presentació del llibre. L'acte comptarà amb la participació d'Àlex Masllorens, autor del llibre en conversa amb Dolors Camats, inclourà un diàleg entre l'alcalde de Barcelona, Jaume Collboni, i l'exalcaldessa de Madrid, Manuela Carmena, i estarà moderat per la periodista Neus Tomàs. Cal inscripció prèvia en [aquest enllac](#).

Enrique Tierno Galván (Madrid, 1918-1986) va ser jurista, catedràtic escriptor i polític, i se'l recorda, sobretot, pel seu pas per l'alcaldia de Madrid, on va aconseguir una popularitat que va traspasar totes les fronteres físiques i ideològiques. Però Tierno Galván va ser un home conegut i estimat més enllà de la capital de l'Estat. També a Catalunya. Ara bé, la seva trajectòria no va ser un camí fàcil. En la complicada situació política i social de l'Espanya dels anys seixanta i setanta, el *viejo professor* va assajar fórmules ben diverses per aconseguir l'adveniment d'una democràcia parlamentària. A través dels escrits i documents de l'arxiu personal de Tierno Galván, així com d'altres polítics i periodistes coetanis, Àlex Masllorens ens proposa un viatge per la Transició.

El març de l'any 2012, Enrique Tierno Pérez-Relaño, fill d'Enrique Tierno Galván, entrega l'arxiu personal del seu pare a la ciutat de Barcelona amb l'objectiu de posar-ho a disposició dels investigadors, però també del públic en general. Els primers anys després de la donació, els papers romanen a la Biblioteca Pública Arús. Anys més tard, l'Ajuntament de Barcelona encarrega a l'Arxiu de Barcelona i a la Fundació Catalunya Europa la classificació dels documents, tant de caràcter privat com públic, vinculats a la seva trajectòria política o com a alcalde. A més de la valoració i catalogació, també s'ha dut a terme la restauració i digitalització del fons.

A través dels escrits de Tierno Galván, el llibre fa un repàs de la seva vida com a polític i com a alcalde entre els anys 1979 i 1986, a més del context polític i social en què se celebren les primeres eleccions generals democràtiques i les municipals, els candidats a les eleccions de Madrid i Barcelona, i la situació en què els dos alcaldes socialistes troben les seves ciutats. També la rivalitat entre Madrid i Catalunya. El llibre mostra la voluntat de cooperació entre les ciutats per resoldre els problemes que havien heretat, força semblants, un fet que no va impedir que des del primer moment s'iniciés un procés de competència i de rivalitat que no ha parat de créixer amb els anys.

Fill d'un sergent "amb unes certes ínfules intel·lectuals" progressistes, i d'una família de militars de rang mitjà, estudiant de dret, Tierno Galván sempre es va identificar com un home d'esquerres. A l'inici de la revolta, arran del cop militar, i amb dinou

anys, s'inscriu a l'Oficina de Reclutament i Instrucció Militar de Madrid. S'afilia a les Joventuts Anarquistes. La seva ideologia va evolucionant i passa de ser un jove llibertari a sentir-se molt proper a les teories marxistes. Un cop acabada la guerra, i després d'haver estat en un camp de classificació de presoners, es llicencia en dret l'any 1940, el 1942 es treu el doctorat, el 1944 aprova les oposicions per accedir al Ministerio de Educación Nacional, el 1948 guanya la càtedra de dret polític a la Universitat de Múrcia, l'any 1953 guanya la plaça per exercir de catedràtic a la Universitat de Salamanca i l'any 1965 n'és expulsat, acusat d'“haver-se adherit a una assemblea d'estudiants que va tenir lloc a Madrid”.

Forma part de l'Instituto de Estudios Políticos, un projecte que té com a objectiu la formació de dirigents polítics i on dona un curs sobre feixismes, en ple any 1956, fins que se'l processa.

Amb el pas del temps, i donades les circumstàncies polítiques, es regeix per la prudència i adopta una actitud política més moderada. Fins i tot aposta per la monarquia, amb l'argument que és l'única opció que pot aportar legitimitat, amb l'objectiu de superar la Guerra Civil i establir la democràcia i la integració d'Espanya a Europa. Aquesta actitud provoca que diversos polítics desconfiïn d'ell i el deixin al marge d'algunes trobades transcendents. Un d'aquests polítics és Miguel Boyer, possiblement uns dels responsables de l'expulsió del *viejo profesor* del PSOE l'any 1965. Malgrat aquestes circumstàncies, Tierno es continua declarant marxista.

L'any 1968, en contra de l'opinió del PSOE, la direcció del qual és fora del territori estatal, funda el Partido Socialista del Interior (PSI), amb el desig d'esdevenir el partit socialista estatal de referència, amb l'esperança que el franquisme es veurà obligat a obrir les portes a una democràcia parlamentària. Val a dir que en els llocs directius d'aquest partit la presència de la dona és nul·la.

Tierno Galván creu en la transformació i en l'evolució política, més que no pas en la ruptura. I la monarquia és l'alternativa. El PSI, anomenat més tard PSP (Partido Socialista Popular), no rep el suport esperat. La majoria dels partits defugen la idea de pactar amb el règim. Però, com apunta Àlex Masllorens “amb el pas del temps, caldria preguntar-se fins a quin punt el resultat de la reforma política de Suárez i Joan Carles i la Transició que va conduir al règim del 78 no van ser, en gran manera, una evolució des del franquisme, amb la complicitat de tots els partits polítics”.

Un cop convocades les eleccions democràtiques del 1977, la figura de Felipe González comença a destacar com a líder socialista, i rep el suport de la Internacional Socialista, liderada per l'alemany Willy Brandt, el Partit Socialista de Catalunya i fins i tot alguns mitjans de comunicació espanyols.

Aquesta predilecció envers un jove i més inexpert González s'atribueix, en part, al caràcter difícil que exhibia en determinades ocasions Tierno Galván i a la seva edat, característiques que no el van ajudar. El PSOE queda com a partit líder de l'oposició amb uns resultats sorprenents.

Aquestes eleccions generals del 1977, en què s'imposa el partit d'Adolfo Suárez, líder de la UCD, i el PSOE com la segona força més votada, afavoreixen clarament el PSOE davant el PSP. Aquesta situació provoca problemes de relacions entre els mateixos diputats del PSP, un partit que a més hauria d'assumir un deute de 80 milions de pessetes, així com entre els diputats del PSP i el PSOE. A partir d'aquest moment, la figura de Tierno Galván es qüestiona dins i fora del partit, i se l'exclou de la comissió del projecte de redacció de la Constitució, malgrat que havia estat un dels pocs catedràtics de dret constitucional en el Congrés dels Diputats. En paraules de Tierno

Galván: "Era resistencia inexplicable, ya que mi papel en ella habría sido el de una persona que llevaba muchos años explicando Derecho Constitucional y que podía proponer alguna idea o, al menos, añadir algún conocimiento técnico".

Finalment, amb aquests resultats, el PSP acaba integrant-se en el PSOE, un fet que afectarà sobre manera Tierno Galván, especialment perquè se sent ben lluny d'aquells nous joves socialistes, a qui defineix com una pura maquinària de poder: Los socialistas que recuerdo de antes de la guerra y de la guerra y los que después he tratado, dentro y fuera de España, me han parecido, salvo excepciones, una notabilísima mezcla de petulancia, honradez, seguridad en sí mismos y rígidas actitudes de desconfianza. Me parecía que tenían la llave de algún gran secreto que les daba contento, y por eso no lo compartían. Muchos años después, que yo metería en el adverbio *ahora*, una parte considerable de los jóvenes de la clase media y de la burguesía se han hecho socialistas, de modo que las viejas cualidades se han diluido y ha quedado simplemente la petulancia como vínculo para enlazar con el pasado. Deben esto, a mi juicio, a la falta de principios e imaginación revolucionaria. Destruída la República, la mayor parte de la clase media escoró, por decirlo de algún modo, hacia la derecha, fuente de tutela, mediocridad y premios. Por lo que a mí respecta, acuñado ideológicamente por el anarquismo y el marxismo, nunca he renunciado a la utopía ni a la idea de la revolución, como concepto clave para explicar y hacer la Historia".

La crisi econòmica assetja l'Estat, per això el Govern central rep pressions sobre la urgència de convocar eleccions municipals, ja que fins aleshores els alcaldes i regidors municipals han estat nomenats directament des de Madrid. El Govern central argumenta que és primordial redactar primer la Constitució. Per la seva banda, Tierno Galván considera que s'haurien de celebrar abans de les eleccions generals.

Pel que fa a Catalunya, se signa un pacte en el qual el president a l'exili, Josep Tarradellas, accepta la monarquia i el recent govern democràtic. Finalment, el 23 d'octubre de 1977, arriba com a president de la Generalitat provisional.

L'any 1978 s'aprova la Constitució, un text que el *viejo profesor* considerava "pobre, desacertado e inadecuado": "Por mi parte, había imaginado una Constitución flexible y novedosa [...]. Pensaba también que el Senado tuviese en esbozo las condiciones necesarias para atender las necesidades de un Estado federal [...]. Salió así, de manera más o menos azarosa, una constitución poco diferenciada, incluyendo en este juicio esa forma híbrida de difícil clasificación que se llama *Estado de las autonomías*".

Un cop redactada i aprovada la carta magna, una de les necessitats principals era recuperar les autonomies i l'autogovern que reclamaven tant Catalunya com el País Basc, sempre sota l'amenaça de les bombes i pistoles d'ETA i del GRAPO.

Per fi, l'any 1979, es convoquen les primeres eleccions democràtiques municipals. Potser l'oferiment a Tierno d'encapçalar la candidatura a l'alcaldia de la capital es va veure des del PSOE com un regal enverinat a l'antic líder del PSP. En tot cas, malgrat que el candidat de la UCD, José Luis Álvarez, guanya per alguns milers de vots, el pacte entre el PSOE i el PSE fa de Tierno Galván el primer alcalde de Madrid de la nova etapa democràtica, tot just encetada.

Pel que fa als candidats a l'alcaldia de Barcelona, molts són els noms que considera la cúpula del partit socialista català, com Narcís Serra, Pasqual Maragall o Francesc Casares. Tal com explica Àlex Masllorens en el llibre: "La selecció del candidat del PSC a l'alcaldia de Barcelona sembla que va ser un xic més complexa. De fet, els dirigents

d'aquest partit tenien la seguretat quasi absoluta que el seu cap de llista seria el futur batlle de la ciutat. El partit disposava de gent molt preparada intel·lectualment, però no hi havia gaires militants que coneguessin bé l'Administració i que, a més, fossin àmpliament coneguts per l'electorat d'aquell moment”.

Les trajectòries de Maragall i Serra són similars. Políticament, van pertànyer al FOC, el Front Obrer de Catalunya, a Convergència Socialista de Catalunya i, finalment, al PSC, el Partit dels Socialistes de Catalunya. Maragall accepta anar segon a la llista, darrere de Narcís Serra. I Serra és el guanyador de les primeres eleccions municipals democràtiques a Barcelona des del 1939 i rep el bastó de comandament de les mans del president Josep Tarradellas. Tot i la victòria dels socialistes, prèviament a les eleccions havien signat el pacte previ d'impulsar “pactes municipals de progrés” entre els partits d'esquerres i democràtics amb un tinent d'alcaldia de cada partit, i amb l'objectiu de deixar de banda UCD i la Coalición Democrática de Fraga Iribarne, que després seria Alianza Popular. Aquests partits acorden:

- Lectura democràtica i progressista de la legislació municipal vigent.
- Obtenció d'un quadre ampli de competències per als organismes municipals.
- Catalanització i descentralització de la vida municipal a Catalunya.
- Adhesions dels ajuntaments a la Generalitat provisional i als tràmits per a la consecució de l'Estatut de Catalunya.

Un cop Narcís Serra és nomenat alcalde de Barcelona, basa el seu govern en els eixos següents:

- La humanització de la ciutat.
- La reforma democràtica de l'Administració i la hisenda.
- L'ordenació de la regió metropolitana.
- La descentralització del poder municipal i la participació ciutadana.

L'any 1982 Narcís Serra marxa a Madrid com a ministre de Defensa i deixa l'alcaldia en mans de Pasqual Maragall.

Amb la victòria final de Tierno Galván a Madrid i de Narcís Serra a Barcelona, les dues ciutats quedaven en mans socialistes.

“Tierno era enormement popular a Catalunya. El vaig acompanyar per la Zona Franca, per l'Hospitalet i per Cerdanyola, i puc certificar que despertava una adhesió molt forta i molt càlida”, va recordar Pasqual Maragall arran de la mort de Tierno Galván.

El *viejo profesor* va ser una persona respectada i apreciada. Va ser el primer polític no català en visitar Josep Tarradellas, el 2 de desembre de 1977, quan acabava de tornar de l'exili. I hi ha moltes mostres d'estimació cap a la figura de Tierno Galván, com va quedar palès en el seu míting de final de campanya, en què va omplir el Palau d'Esports de Montjuïc. Reconeixia obertament les diferències entre comunitats amb les idees de nacionalismes i regions, però sempre en un context estatal.

Pel que fa a la seva empremta a Madrid, va mostrar una capacitat de transformació de la ciutat sense precedents durant dècades.

Aquesta transformació va descol·locar Maragall, ja que Barcelona se situava per sobre de Madrid en molts aspectes. Però aquesta rivalitat es podia considerar sana, motivadora i equilibrada. A partir de l'arribada del PP al Govern, amb José María Aznar al capdavant, aquesta bona sintonia es trencaria, i els alcaldes de Madrid continuarien disputant la capitalitat econòmica a Barcelona.

Però en moltes ocasions Tierno va mostrar la seva empatia, com quan s'havia de decidir la ubicació definitiva del *Guernica*, de Pablo Picasso, un cop l'obra havia de tornar al territori espanyol. O les pressions que va rebre perquè Madrid també es presentés a la candidatura de les Olimpíades del 92, i ell mateix va ser qui va apostar per la ciutat de Barcelona. Fins i tot, a petició de Maragall, ell mateix va mediar perquè els jugadors del Reial Madrid i l'Atlètic de Madrid portessin el logotip de la candidatura olímpica.

En relació amb la seva autenticitat com a lluitador antifrancista, hi ha diversitat d'opinions. Àlex Masllorens, autor del llibre, afirma: "Per mi, està fora de dubte que va oposar-se sempre al règim de Franco, però és cert que era una persona molt més radical en els seus plantejaments intel·lectuals que no pas en les formes, molt particularment en el terreny polític". Però sí que va lluitar perquè hi hagués una evolució democràtica que deixés enrere el franquisme.

(Totes les fotografies dels autors i autores esmentats provenen del fons de l'arxiu de la Biblioteca Pública Arús i de l'arxiu personal d'Àlex Masllorens.)

En el següent enllaç es poden descarregar imatges de l'interior del llibre, per reproduir:

https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1Zq9a73_lmbCsfF6l4CfnjW3Nb9THRhPK

Per a més informació, entrevistes i/o materials:

<https://ajuntament.barcelona.cat/barcelonallibres/ca>

Laura Santaflorientina / tel.: 699 061 244 / laurasantaflorientina@gmail.com